

Pandèmia

La crisi sanitària provocada per la pandèmia també és educativa

Un informe de l'ONU estima que el coronavirus ha afectat l'educació de 1.600 milions d'estudiants, amb efectes que poden durar anys

David Bueno

La pandèmia de covid-19 ha alterat la dinàmica social en tots els aspectes: familiars, econòmics, d'oci i també educatius. El tancament d'aules durant i després del confinament ha modificat de manera dràstica la dinàmica d'aprenentatge en una de les etapes vitals més sensibles als canvis externs i l'ha separat, en part, del context social on s'acostuma a produir.

Fa unes setmanes, les Nacions Unides van publicar un informe demolidor sobre com la pandèmia i les restriccions que se'n deriven estan afectant els estudiants. El document inclou una sèrie de recomanacions que val la pena esmentar per prendre encara més consciència sobre la magnitud de la situació i reflexionar sobre com se'n poden pal·liar els efectes. Segons diu textualment, "l'educació no és només un dret humà fonamental. [...] És un bé comú mundial i un dels motors principals de progrés dels 17 Objectius de Desenvolupament Sostenible per assolir societats pacífiques, justes, iguals i inclusives. Quan els sistemes educatius s'enfonsen, no es pot mantenir la pau, ni les societats pròsperes i productives". Just la setmana passada, l'Oficina Internacional d'Educació de la Unesco va celebrar un congrés extraordinari per tractar el tema de manera exclusiva, en què l'autor d'aquest article va fer una conferència com a assessor en neuroeducació d'aquest organisme internacional.

Els sistemes educatius febles

Segons l'informe de l'ONU, titulat *Educació durant el covid-19 i més enllà*, la pandèmia ha afectat uns 1.600 milions d'estudiants a tot el món, el 94% de tota la població estudiantil. Tanmateix, hi ha importants diferències regionals, atès que es considera que als països menys rics l'afectació arriba al 99%. El text també considera que l'impacte anirà molt més enllà, perquè pot afectar les properes generacions a través de la degradació que poden patir els sistemes educatius més febles, i pel fet que molts estudiants ja no reprendran les classes quan la crisi hagi passat, especialment les nenes i les noies en determinats indrets del món.

A més, entre els col·lectius més vulnerables, el tancament d'aules també afecta altres serveis essencials, com

L'estress provocat per la pandèmia ha incrementat els casos d'angoixa i de depressió dels estudiants entre un 15% i un 40% (segons el país). GETTY

l'accés a una alimentació adequada, la cura i la protecció dels infants, que poden quedar llargues estones desatesos, i l'increment de la violència familiar, també cap als fills i filles.

Tot i que l'informe no en parla, des de la perspectiva de la construcció de la personalitat a través de la plasticitat del cervell, un aspecte que és crucial en aquestes etapes primerenques de la vida, aquestes deficiències poden tenir conseqüències molt importants que, en casos extrems, poden repercutir en els infants al llarg de tota la vida, i afectar, per tant, la construcció de "societats pacífiques, justes, iguals i inclusives", com diu textualment l'informe de l'ONU. Concretament, un dels aspectes destacats és la manca de socialització i el sentiment de soledat, combinat amb l'estress que a molts estudiants els produeix la incertesa de quan podran fer classes presencials o quan s'hauran de recloure per fer-les en línia, com es gestionaran els seus aprenentatges i de quina manera es faran els exàmens, o com quedarà alterat el calendari acadèmic i les dates de les proves comunes, com poden ser les de la selectivitat.

Angoixa i depressió a l'alça

Des de l'inici de la pandèmia s'han publicat nombrosos treballs acadèmics i informes de diverses institucions que han analitzat l'impacte de totes aquestes situacions des de diferents perspectives en diversos països. Malgrat que hi ha algunes diferències estadístiques degudes a les particularitats culturals, socials i educatives de cada indret, els resultats són molt homogenis. De manera general, l'estress degut a la situació que viuen els estudiants ha incrementat el nivell d'angoixa i els casos de depressió entre un 15% i 40% (segons el país i els mètodes de quantificació utilitzats en cada treball). També ha disminuït el nivell de confiança que els estudiants tenen en si mateixos, així com la capacitat de gestió emocional i de resiliència. També es detecta una disminució de l'autoconfiança. Tots aquests aspectes són deguts a la manera com el cervell gestiona l'estress crònic, a través de diverses xarxes neuronals i d'hormones com el cortisol i l'adrenalina. En definitiva, es detecta un empitjorament de l'estat d'ànim general que repercuteix negativament en l'eficiència i la qualitat de l'aprenentatge.

En aquest sentit, també s'ha vist que l'aïllament social genera altres efectes sobre el cervell. Minva el nombre de connexions en diverses zones, cosa que en disminueix l'eficiència a l'hora de funcionar. En concret, s'ha comprovat que pot alterar l'hipocamp, que és el centre gestor de la memòria, i la substància grisa de diverses zones de l'escorça cerebral implicades en la presa de decisions, la reflexivitat i la gestió emocional. L'informe de l'ONU conclou, entre altres aspectes, que per disminuir la incidència dels efectes del confinament i del tancament d'aules cal, d'una banda, potenciar la relació entre els estudiants i els seus professors i les famílies per mantenir la vinculació emocional. De l'altra, també s'haurien de flexibilitzar els sistemes educatius per diversificar les maneres d'ensenyar, d'aprendre i d'avaluar, amb l'objectiu d'adaptar-se a les necessitats —també les emocionals— dels estudiants. —

David Bueno és director de la Càtedra de Neuroeducació UB-EDU1st